

Л. М. Маслоўская,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай
катэгорыі Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым

Урок-памяць у 7 класе

У інструктыўна-метадычным пісьме Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь аб выкладанні беларускай мовы і літаратуры ў 2007/08 навучальным годзе пазначана, што адной з асноўных задач з’яўляецца выхаванне асобы вучня з глыбока гуманістычным і дэмакратычным светапоглядам, самастойным мысленнем, з развітым, высокакультурным пачуццём нацыянальнай і асабістай самапавагі, асобы інтэлектуальнай і духоўна багатай.

У тлумачальным слоўніку мы чытаем: «Патрыёт – гэта той, хто любіць сваю радзіму, свой народ і гатовы для іх на подзвігі. Патрыятызм (ад грэч. – радзіма, бацькаўшчына) – любоў да радзімы, адданасць сваёй бацькаўшчыне, свайму народу».

Яшчэ К. Крапіва сказаў: «Любіць родную зямлю – гэта добрая справа, але трэба мець на ўвазе, што родная зямля – гэта... і тая мясціна, дзе чалавек нарадзіўся і вырас, і... зямля таго народа, сынам якога ты з’яўляешся».

Нішто так моцна і станоўча не ўздзейнічае на дзіцячую пачуццёвую сістэму як высокадухоўныя творы і гучанне роднай мовы. Без мовы няма патрыятызму – таго святога пачуцця, якім назаўсёды прыкоўваюцца людскія душы да родных мясцін.

Да такіх урокаў, як урок-памяць «Паклонімся і мёртвым і жывым», пажадана рыхтаваць вучняў на працягу ўсёй чвэрці, каб ён сапраўды стаў урокам-святам, урокам-памяццю. Для гэтага можна прапанаваць ім выканаць наступныя заданні:

- зрабіць малюнкi, якія б раскрывалі сэнс страшнага слова «вайна» і радаснага доўгачаканага слова «Перамога»;
- падабраць вершы на ваенную тэматыку для ўдзелу ў конкурсе, які пажадана правесці раней, каб потым абраць некаторыя вершы для агучвання на ўроку;
- паспрабаваць свае сілы ў складанні вершаў;
- выбраць кнігі, якія могуць упрыгожыць выстаўку на ўроку і ўмець іх разрэкламаваць перад вучнямі.

Мэты:

- паглыбіць веды па гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, усвядоміць веліч подзвігу народа ў барацьбе з фашызмам і неабходнасць захоўваць памяць пра загінуўшых герояў;

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі
Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

- развіваць камунікатыўныя навыкі, уменне выказваць свае адносіны да пытанняў, закранутых у гутарцы, актыўна ўдзельнічаць у размове;
- выхоўваць патрыятычныя пачуцці, неабыяковыя адносіны да гістарычнай памяці, да гісторыі Радзімы, да ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны.

Абсталяванне:

- Выстаўка кніг пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны.
- Кніга «Памяць. Вілейскі раён». – Мінск: Белта, 2003. – 704 с
- Выстаўка малюнкаў вучняў пра вайну.
- На кожнай парце лісты-трохвугольнікі з пажаданнямі ветэранам.
- На кожнай парце карткі з выявамі полымя і дрэва.
- Аўдыёзапісы песняў ваенных гадоў.
- Падборка вершаў на ваенную тэматыку.

Парты пастаўлены ў форме круга, у цэнтры круга на сталe, – выстаўка кніг пра Вялікую Айчынную вайну, сярод кніг – кветка-агеньчык. На дошцы запісана назва ўрока і прымацаваны дзіцячыя малюнкi, плакаты.

Ход урока

Уступнае слова настаўніка: Мiнулае...

Яно ніколі не праходзіць бяследна. Асабліва, калі гэта мiнулае – ВАЙНА. Нават калі ты сам не перажыў яе, а ведаеш пра той мужны і суровы час толькі з кніжак, кінафільмаў, успамінаў родных і блізкіх людзей, ветэранаў.

Памяць вайны... Гэта боль перажытага народа за доўгія 1418 дзён. Гэта страты і ахвяры, гераічная барацьба не на жыццё, а на

смерць, цяжкія дарогі выпрабаванняў.

Гучыць песня «Дарогі» (сл. Л. Ашанiна, муз. А. Новiкава).

Пройдем сёння гэтымі дарогамі, якія нам нельга забыць, каб глыбей адчуць і шчасце заваяванага мiру, і радасць вялікай Перамогі. Сёння на ўроку прагучаць вершы ў гонар старонак слаўнага мiнулага.

Гучаць словы: «Ад Савецкага iнфармбюро. Сёння, 22 чэрвеня 1941 года, у 4 гадзiны ранiцы, без аб'яўлення вайны германскія войскi напалi на нашу краiну, атакавалi нашы гранiцы ў многiх месцах i падверглi бамбёжцы са сваiх самалётаў нашы гарады».

*Гучыць песня «Священная война»
(сл. В. Лебедзева-Кумача, муз. А. Аляксандрава).*

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і лiтаратуры вышэйшай катэгорыi
Вiлейскай гiмназii № 1 «Логас»

Паклонiмся i мёртвым, i жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

Настаўнік: Так пачалася Вялікая Айчынная, якая страшэннай віхурай пранеслася па нашай зямлі, разбураючы і знішчаючы ўсё, што з вялікай любоўю і энтузіязмам будаваў народ.

Год 1941... Першымі прынялі на сябе варожы ўдар воіны Брэста і Брэсцкай крэпасці-цытадэлі над Бугам.

Вучань чытае верш «Брэсту» В. Віткі

*Ты з папялішчаў і руінаў
Устаў у велічы жывой,
Тут кожны камень і цагліна
Акроплены тваёй крывёй.*

*І прытыніў варожай зграі
На ўсход, на нашы землі шлях.
Над слаўнай крэпасцю лунае
Непераможны горды сцяг.*

*Ты не схіснуўся ў знямозе,
Граніцы нашай вартавы,
І першым вырас на парозе
На дальніх подступах Масквы.*

*Ты першы ў полымі і дыме
Падняўся ў мужнасці сваёй,
Салдат вялікае Радзімы,
Яе заступнік і герой.*

*Апасці не паспелі росы
У той перадсвiтальны мiг,
А ты, нібы юнак Матросаў,
Краiну засланиў грудзьмi.*

Настаўнік:

– Людзі якіх нацыянальнасцей былі ўдзельнікамі вайны?

(Абмеркаванні ў парах.)

Адказы вучняў.

Настаўнік:

– Сярод абаронцаў Брэсцкай крэпасці былі рускія і беларусы, украінцы і грузіны, казахі і татары, армяне і ўзбекі, людзі больш чым 30 нацыянальнасцей. Цяжкія і суровыя былі ваенныя гады. Людзі ўпершыню так глыбока адчулі, што такое братэрства, дружба людзей і цэлых народаў. Ідуць гады... Баі дні і ночы... Пакуты мільёнаў людзей...

На пытанне «Якога колеру вайна?» адказаў Генадзь Бураўкін.

Сцiшана гучыць мелодыя песнi «На безымянной высоте» (сл. М. Матусоўскага, муз. В. Баснера). На фоне мелодыi вучань чытае верш «Якога колеру вайна» Г. Бураўкіна

*Якога колеру вайна?
Мая дачка ў мяне спытала.
І я падумаў, што яна
Пад колер шэрага металу,
Пад колер шэрых шынялёў,
Пад колер шэрых папялішчаў,*

*Бiнтоў шпiтальных белiзна,
Матулі галава сiвая.
І страху пабялелы твар,
І белы колер маскхалата.
І снег, што не растаў ніколі
На вуснах паўшага салдата.*

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

Пад колер пылу тых дарог,
Дзе ў гільзе вецер грозна свішча...
Ды вочы я закрыў на міг,
І мне прыпомніўся чырвоны-
Чырвоны колер слоў маіх
І ран салдацкіх незагойных,
Агонь чырвоны ў вокнах хат,
Сцягоў святы чырвоны колер.
Чырвоны водсвет кананад,
Што не забудуцца ніколі.
Якога ж колеру вайна?
Уладна ў памяці ўспывае

А я ж у памяці нясу
Яшчэ жахлівы колер чорны.
Заледзянелы, чорны сум
Удоў і сірат незлічоных...
І чорны дым парахавы,
Дзе чорны воран на магіле.
І чорны колер у травы,
Што агнямётамі палілі.
Якога колеру вайна?
Я б раскажаў даццэ нямала...
Ды на руках маіх яна
Ужо даўно спакойна спала.

У гісторыю вайны Беларусь увайшла як рэспубліка-партызанка. Як вы разумееце гэта? (Абмеркаванні ў парах і адказы вучняў.)

У партызанскім руху ўдзельнічалі больш за 153 тыс. чалавек. Народныя мсціўцы ўзарвалі 211 тыс. рэк, пусцілі пад адхон больш за 2 тыс. эшалонаў, разбурылі каля 300 чыгуначных мастоў, прымалі ўдзел у шматлікіх баях з акупантамі. (Лічбы прапісаны на дошцы і закрытыя чыстымі лістамі паперы. Адкрываюцца падчас наведання настаўніка.)

Назавіце арганізатараў партызанскага руху на Вілейшчыне. (І. Клімаў, П. Машэраў, А. Валынец, Ф. Маркаў.)

Настаўнік:

« Я ведаю, што будзе рабіць мой народ» – заявіў Я. Купала ў першыя дні вайны:
*Партызаны, партызаны, беларускія сыны!
За няволю, за кайданы рэжце гітлерцаў паганых,
Каб не ўскрэслі век яны.*

Гучыць «Лясная песня» (сл. Адама Русака, муз. Уладзіміра Алоўнікава).

Вучань чытае верш «Дарога партызанская» Анатоля Вярцінскага

Дарога партызанская,
балоцістая, гразкая,
ні ўзлесся, ні прасвета,
ні зоркі ў вышыні.
Глядзім мы на дарогу:
будзь ласкавейшай троху!
Лес родны, весялей нам прашумі!

Што ў змроку нас чакае?
Ваўкоў галодных зграя?
Варожая засада –
ваўкоў двуногіх раць?
Ды мы ідзём лясамі,
ідзём і знаём самі,
што не сябе – Радзіму
нам трэба ратаваць.

Дарога або сцежка,
дзе зверу ступаць цяжка,
ці проста бездарожжа,

Гаі дзе салаўіныя?
Усе куткі савіныя
ды сцежкі ўсе звярыныя,

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі
Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

*дзе не ступаў і звер.
Ідзём мы бездарожжам.
Мы не ісці не можам.
Не можам спатыкацца мы цяпер.*

*глухія гушчары.
І вось за ўсё за гэта
мігне нам даль прасвета,
зазьяе раптам зорка ўгары.*

Цяжэй за ўсіх прыходзілася маці, якія пасылалі сваіх дзяцей на вайну.
Вучань чытае верш «Маці» М.Танка

*Старая маці за лучынай
Кашулю шые і ўзор
Выводзіць песняй салаўінай,
Шляхамі святаянскіх зор.*

*Паўночны сон не хмарыць маці.
На шыбах пачынае дзець.
Чырвонай ніткаю заклацце
Тчэ на кружэўным палатне.*

*Сын, вольны сокал, партызаніць,
Але настане час і зноў
Ён у кашулі вышыванай
Да маці вернецца дамоў.*

*Заклацце ад варожай кулі,
Ад лютай смерці, ад пятлі,
Ад груганоў, каб праз кашулю
Дастаць да сэрца не змаглі.*

*А можа, можа, злая куля
Упляце ва ўзор смяротны цень,
Чырвонай ружай на кашулі
Кроў дарагая зацвіце.*

(Пад гучанне званоў)

Гэта званы Хатыні. Звоняць яны і дзень, і ноч над могілкамі 186 вёсак, дзе не засталася ніводнай сям'і, дзе на папялішчы не адбудавана ніводнай хаты.

22 сакавіка 1943 года ашалелыя карнікі ўварваліся ў вёску, спалілі 26 хат разам з людзьмі, усяго – 149 чалавек. з іх – 76 дзяцей. Вечна палае пралом у мармуровых плітах, там, дзе гарэлі хатынцы.

Вучань чытае верш «Над спаленай вёскай» А.Куляшова

*Над спаленай вёскай,
адзетай жалобным гранітам,
Званы абзываюцца
рэхам вайны незабытым.
Хай Вечны агонь,
што запалены ў памяць Хатыні,
Як рунь і як неба,
палае – зялёны і сіні,*

*Няхай яго польмя
жытам спякотным і спелым
Схіляецца ў ногі
Хатыні дварам скамянелым,
Парогу халоднаму,
прызбе маўклівай пры хаце,
Хай гора, заснуўшае ў камні,
прачнецца ў набаце.*

(На фоне званоў гучыць зварот хатынцаў, якія загінулі, да сучаснікаў.)

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі
Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

«Людзі добрыя! Помніце. Мы любілі жыццё, і радзіму, і вас, дарагія. Мы згарэлі жывымі ў агні. Наша просьба да ўсіх: хай жальба і смутак абярнуцца ў мужнасць і сілу...» (надпіс на мемарыяльнай сцяне)

– Назавіце вёскі нашага раёна, якія раздзялілі лёс Хатыні.

(Любча, Боркі – зніклі навечна, Брыгідава і Старынкi былі адноўлены.)

– Нядаўна выйшла з друку кніга «Памяць. Вілейскі раён» – гэта спецыялізаваная рэгіянальная энцыклапедыя, якая апавядае пра ўсе важнейшыя этапы гісторыі раёна праз канкрэтныя падзеі і лёсы людзей, у ёй сабраны шмат унікальных дакументаў, фотаздымкаў, успамінаў, спісы герояў і ахвяр мінулай вайны... (Настаўнік паказвае кнігу, якая знаходзіцца на стале-выстаўцы.)

Вучань чытае урывак з верша «Санет памяці» Н. Гілевіча

*Часцей, часцей прыпамінай
Імёны паўшых смерцю храбрых
За родны край, наш мілы край, –
Каб над зямлёй, што мрела ў ранах,
Плыў гэты сіні-сіні ранак
Цвіў гэты белы-белы май, –
Часцей мой друг прыпамінай!*

Гучыць «Бухенвальдскі набат» (сл. А. Собалева, муз. В. Мурадэлі)

– Я вымаўляю слова «вайна» і адразу ўзнікаюць асацыяцыі па падабенстве. Напішыце, калі ласка, 5 слоў-асацыяцый на языках полымя, намаляванага на картках. (Дзеці пішуць словы-асацыяцыі на картках, якія знаходзяцца ў іх на партах – работа ў парах. Потым агучваюць іх.)

– Гэтыя словы зліваюцца сёння з Бухенвальдскім набатам, з жалобнай музыкай над магіламі ахвяраў Дахаў, Маўтхаўзена, Асвенціма, Лідзіцэ, Арадура, Трасцянца. Сёння з намі гаворыць сама Гісторыя, гаворыць Подзвіг, гаворыць вечная Памяць пра людзей, якія згарэлі ў пякельным агні вайны, памерлі ад голаду, здэкаў, былі закатаваны фашыстамі.

– Побач з дарослымі змагаліся і дзеці. Што азначае слова піянер? Вельмі многія піянеры сталі героямі. Успомнім іх імёны. (Вучні па парадку падымаюцца са свайго месца і называюць імя.) Вечная ім Памяць!

Абвяшчаецца хвіліна маўчання

16 ліпеня 1944 года вызвалена сталіца Беларусі – г. Мінск.

1945 год.... 24 залпамі з 324 гармат салютавала Масква адважным воінам, якія ў Берліне ўзнялі Сцяг Перамогі над рэйхстагам.

Вучань чытае ўрывак з верша «Сцяг Перамогі» П. Панчанкі

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

*І пяты раз, і шосты, і сто пяты
Мы будзем славіць майскі дзень, калі
Апавясціўшы свет увесь пра свята,
Па-над Берлінам нашыя гарматы
Апошнім залпам грозна прагулі.*

–Калі была вызвалена тэрыторыя нашага раёна, наш горад Вілейка?
Чаму столькі год прайшло з тых часоў, а людзі святкуюць Дзень Перамогі?
(Пры чытанні вершаў гучыць мелодыя ваенных гадоў.)

Вучань чытае верш «Каб толькі не было вайны» П. Броўкі

*Ёсць дума дум сялян такая,
Дзе б толькі ні жылі яны,
Як зерняты ў зямлю кідаюць:
Каб толькі не было вайны.*

*Іду між плошчаў я і чую –
На ўзлёце светлае сцяны,
Ад тых, што новы дом будуюць:
Каб толькі не было вайны...*

*Я чую думы нашых матак, –
Як волаты ўзраслі сыны,
Іх выпраўляюць у салдаты:
Каб толькі не было вайны...*

*Людскі наказ чуваць над светам,
Прасторы дзіўныя відны,
Штораз вышэй лятуць ракеты:
Каб толькі не было вайны...*

*Я чую кліч:- Цярпець не будзем
Мы ні разбою, ні мань!
Ад нас саміх залежыць, людзі,
Каб болей не было вайны!*

Вучань чытае верш «Не трэба вайны» П. Броўкі.

*Мы дзеці вялікай і мужнай зямлі,
Мы з думай аб міры і шчасці ўзраслі,
Мы хочам зямлю даглядаць, засяваць,
Мы хочам свае гарады будаваць,*

*Мы хочам, каб кожны ў радасці жыў,
Каб кожны дзяцей гадаваў і вучыў,*

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі
Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

*Мы клічам на свеце з'яднацца сяброў,
Каб польмя бойкі не ўспыхнула зноў.*

*Таварыш! Сягоння ў нас думы адны:
Мір нам патрэбен,
Не трэба вайны!*

Вучань чытае верш «Плошча Перамогі» А. Астрэйкі.

*І ў будні дзень, і ў радаснае свята
Сюды, да плошчы, шмат дарог вядзе
Тым, што загінулі ў баях, салдатам.
Народ вянкi да помніка кладзе.*

*Стаяць на варце каля абеліска
Ялінкі, што сюды з лясоў прыйшлі.
Завецца плошчай Перамогі ў Мінску
Мясціна дарагая на зямлі.*

– Вымаўляю слова «Перамога»... Якія асацыяцыі ўзнікаюць у вас пры гэтым? Напішыце за 1–2 хвіліны гэтыя словы на галінках дрэва. Чаму менавіта на галінках дрэва? (Дзеці пішуць словы-асацыяцыі на картках з выявай дрэва, якія знаходзяцца ў іх на партах – работа ў парах. Потым агучваюць іх.) А зараз мы пасадзім сад. (Вучні ставяць на край парты дрэвы). Назавіце свой сад. Падумайце і скажыце, чаму менавіта так вы назвалі яго. (Сад Памяці, Сад Перамогі і г. д.)

Няхай гэты сад, які вы пасадзілі сёння на ўроку, застанеца ў вашых сэрцах, як напамін аб тых, хто ахвяраваў сваім жыццём ...

Вучань чытае верш «Навекі слава» П. Панчанкі

*Навекі слава тым, што ў полі ратным За дзень наступны усяе зямлі.
Бяссмертныя іх помнікі кранеш ты – І цеплыню адчуеш пад рукой:
Загінулі за родныя палі, Іх высеклі не з камяня, не з граніту,-
За наш народ, за лёс народаў братніх, людской любві, з удзячнасці людской.*

– У чым была асаблівасць пісем, якія прыходзілі з фронту? (Трохвугольнікі) Вазьміце гэтыя трохвугольнікі і напішыце пажаданні ветэрану. (2–3 хвіліны)

(Лісты-пажаданні адносяцца ветэранам)

Настаўнік:

– Пра Вялікую Айчынную вайну захавалася многа звестак, пісьменнікі і сёння пішуць пра вайну. Звярніце, калі ласка, увагу на выстаўку кніг. В. Быкаў, А. Адамовіч, І. Мележ і г. д. Гэта людзі, якія бачылі вайну сваімі вачыма і пакінулі нам на ўспамін гэтыя кнігі. У вольную хвіліну вы можаце зайсці ў бібліятэку, узяць і пачытаць іх.

Л. М. Маслоўская, настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі Вілейскай гімназіі № 1 «Логас»

Паклонімся і мёртвым, і жывым: урок-памяць у 7 класе

© «Народная асвета», 2008, №4: www.n-asveta.com/dadatki/mk/maslouskaya.pdf

- Хто ведае назву кветкі, якая стаіць на стале?
- Чаму менавіта агеньчык? Можа хто з вас ведае гісторыю пра яго .
(У час вайны ў партызанаў кветка-агеньчык лічылася сімвалічнай. Яе ставілі на падаконнік, калі на явачных кватэрах не было правалу, калі ў вёсцы не было фашыстаў або паліцаяў і т. д.)

Падвядзенне вынікаў

Скласці верш-сінквейн на тэму «Перамога».

Вучні зачитваюць свае варыянты.

– У гонар тых, хто загінуў, мы сёння ўскладзём кветкі да помніка, які стаіць ля нашай гімназіі.

Ускладанне да помніка кветак пасля ўрока.